

Nr 176

Av fru Wallentheim m. fl., om utredning angående inrättande av ett seminarium för speciallärare.

”Pedagogiken rörande defekta barn har sålunda vuxit ut över abnormpedagogiken till en fackvetenskap som omfattar alla defekta barn på vilket område deras defekt än ligger. Det kan ifrågasättas, om icke tiden vore inne att draga konsekvenserna härav för lärarutbildningen.” Orden äro hämtade ur 1932 års seminariesakkunnigas betänkande, avgivet 1936. 1946 års hjälpklass- och särskoleutredning uttalade, i betänkande 1947, sin principiella anslutning till dessa tankegångar och framförde vidare den synpunkten, att utbildningen för de pedagogiska uppgifter som åvila dem som ha sin gärning inom barna- och ungdomsvården, fångvården, socialmedicinen m. fl. områden hör organisatoriskt samman med den speciallärarutbildning som de sakkunniga önskade få till stånd med förslaget om ett statligt speciallärarinstitut.

Ännu ha vi icke i vårt land en ordnad, genom koncentration effektiv speciallärarutbildning för undervisning och handledning av barn med olika typer av fysiskt handikapp, barn som därtill ofta ha eller löpa risk för skada på vilje- och känslolivets område. 36 milj. kr. i runda tal anvisas i 8 huvudtiteln till lärarutbildning inklusive kursverksamhet för lärare inom folkskolans normalundervisning. År 1957/58 voro 40 760 barn placerade i olika slags specialklasser eller erhöilo viss stödundervisning vid sidan om den ordinarie skolgången, med hänsyn till arten och graden av kroppslig eller själslig defekt. Utbildningskostnaderna för de lärare, vilka skola göra det bästa av dessa barns förutsättningar i fråga om kunskapsinhämtande och personlighetsutveckling, äro i löpan- de budget 359 000 kr., om man bortser från de utbildningskostnader som belasta staterna för dövstumsseminariet, Manilla och blindinstitutet vid Tomtebodan.

Följande har inhämtats:

Av en enkät 1955 bland hjälpklasslärare framgick, att nära 50 % saknade varje form av specialutbildning. Knappt 30 % hade fullständig eller godtagbar praktisk och teoretisk erfarenhet för arbetet. Samma förhållande vid tidpunkten i fråga rädde beträffande lärare i observationsklasser.

Av 285 inrättade lärartjänster för kunskapsämnen inom särskolan den 15/3 1958 voro 54 (18,9 %) besatta med befattningshavare utan den specialutbildning som erfordras för behörighet till fast anställning.

Skolöverstyrelsen är hänvisad till att med en rad provisoriska kurser hjälpligt upprätthålla den påkallade specialundervisningen. För hjälpklasslärare ordnas en 18 veckors kurs + två fortbildningskurser à 6 veckor. Årskapaciteten är 50 lärare. Antalet sökande senare år har varit 175.

Särskoleseminariet är nedlagt sedan 30/6 1959. Nu skall undervisning för särskollärare meddelas vid en 20 veckors kurs av personer som ha denna undervisningsuppgift som en bisyssla. Inom skolöverstyrelsen anses denna anordning inte vara organisatoriskt eller kvalitetsmässigt tillfredsställande.

Kurser för lärare bland barn med skriv- och lässvårigheter ordnas under fyra veckor, två per år, med 50 deltagare. Antalet barn som behöva deras hjälp var läsåret 1957/58 5 900, dessutom tillkomma 3 049 barn i särskilda läsklasser. På detta område finns ett mycket stort behov av utbildade lärare. Sålunda har man från flera skoldistrikt anmält, att man är beredd att ordna särskilda läskliniker så fort utbildad lärarkraft kan erhållas. Förutsättningen för statsbidrag till lärare vid dylika kliniker är att undervisningen upprätthålles genom av skolöverstyrelsen godkänd lärare.

För lärare bland röst- och talrubbade, för vilka tidigare inga centrala kurser ordnats, finns fr. o. m. i år möjlighet att delta i en sex dagars kurs.

För kurser för lärare, arbetande inom s. k. hörselklasser, anvisades 17 000 kr. för innevarande budgetår. Beloppet bör ses i relation till dels det ökade behov av dylika hörselklasser som naturligen framkommer som en följd av de skolbarnsundersökningar som alltmera systematiskt bedrivs av landstingens hörselcentraler och dels det kompetenskrav i sammanhanget som framfördes i betänkande år 1955 rörande "det döva barnets språk- och talutveckling".

Från och med i år ordnas två veckors kurser för lärare i observationsklass.

Det nämnda får utgöra exempel på skolöverstyrelsens kursverksamhet. Från lärarhåll har mycket stort intresse visats för samtliga kurser, och i flertalet fall har antalet sökande vida överstigit platstillgången.

Skolöverstyrelsen har i en följd av år med kraft påtalat, att denna kursverksamhet är helt otillfredsställande för den utbildning som behövs för ett framgångsrikt arbete bland dessa olika grupper av barn, att kurskapaciteten inte motsvarar det aktuella behovet, att kursernas ordnande hårt belastar verkets arbetsresurser och att den är en dyrbar utbildningsform. Skolöverstyrelsen begärde 1956, i ett särskilt av departementet begärt, förnyat detaljrikt yttrande över 1946 års sakkunnigförslag om ett speciallärarinstitut medel för att inrätta ett speciallärarseminarium. Då inget utöver viss årlig anslagshöjning till denna provisoriska kursverksamhet hänt, begär skolöverstyrelsen i årets petita att den framtida

organisationen av lärarutbildningen för dessa specialområden måtte ånyo utredas.

Under hela denna tid från 1936 till denna dag ha våra insikter rörande dessa barns läge och möjligheter ökat. Vi veta, att många handikappade barn ha små, men dock möjligheter att inhämta några slags färdigheter, att andra barn ha stor chans att i större eller mindre grad på vissa avsnitt inhämta eftersläpning gentemot de normala barnen under en oundgänglig förutsättning — fränsett de sociala aspekterna — att de tas om hand av väl kvalificerade, för uppgiften väl lämpade och intresserade lärare. Att detta sker tidigt, att arbetsmetodiken följsamt följer utvecklingen på det medicinska, psykologiska och pedagogiska området, att utvecklingsbefrämjande tekniskt och annat undervisningsmaterial erbjudes barn och lärare måste för envar framstå som viktigt.

Vi veta vidare, att i debatten om ungdomskriminalitetens utbredning, sättet och samhällets kostnader för dess bekämpande har den förebyggande sidans oerhörda betydelse från många olika håll med skärpa framhållits. Det står för motionärerna klart att, ehuru hemmens, föräldrarnas, roll och förstaansvar i sammanhanget på intet sätt ifrågasättes, genom otillräcklig tillgång på specialutbildade lärare i klasser för psykiskt särpräglade barn skolan å ena sidan kan utlösa, resp. skärpa utslag av trots och allmän missanpassning men att skolan å andra sidan redan och med tillräckliga specialkrafter rimligen ännu mera kan göra en avgörande insats i detta sammanhang. Observationsklasser, nödvändiga sorteringskomplement inom skolorganisationen med hänsyn till andra barn, få icke tillåtas bli uppsamlingsklasser för skadade, allmänt störande barn med riskabla prognoser, utan att den läkepedagogiska kunnsighet, som allmänt anses nödvändig och självklar bland personal på ungdomsvårdsskolorna, i möjligaste mån inkopplas också i de tidiga barnårens obligatoriska skola.

Med en fristående kursverksamhet, upplagd för var lärargrupp för sig, bli markerade gränsdragningar mellan olika specialområden en naturlig men beklaglig följd. Ett betydande värde måste anses ligga i, för att förstå barnets hela situation, att varje lärare som har hand om undervisningen och handledningen av defekta barn äger kännedom om andra defekter hos barn än dem som hör till hans eller hennes specialområde. Alldeles särskilt gäller detta för att få förståelse för yttringar och arbetsmetoder då det är fråga om barn med psykiska störningar, och detta är uppenbarligen viktigt för att undvika felplaceringar. Med den fastare utbildningsorganisation som ett speciallärarseminarium innebär hör, utöver denna vinst, en större önskvärd rörlighet lärargrupperna emellan också kunna uppnås.

Sammanfattningsvis vilja motionärerna anföra

att utbildningsbehovet i dagens läge i fråga om speciallärare vida överstiger kapaciteten för skolöverstyrelsens kursverksamhet,

att med ökade insikter rörande möjliga arbetsförutsättningar antalet handikappade barn med behov och fördel av en adekvat specialundervisning kan beräknas öka med en minskning av intagningsbehovet på specialanstalt som följd,

att de varierande kurstiderna i skolöverstyrelsens kurser äro genomgående helt otillräckliga för en modern målsättning,

att kursverksamhetens ordnande är administrativt betungande för verket och i relation till utbildningseffekten samhällsekonomiskt dyrbar.

Med hänvisning till detta, som motionärerna finna styrkt, och till den disproportion i fråga om samhällets lärarutbildningskostnader för de defekta barnen och de normala, som i belysning av den allmänt vedertagna principen om alla svenska barns lika rätt till en tillrättalagd undervisning med hänsyn till fallenhet, förutsättningar och normala trivselbehov ter sig helt orimlig, hemställa undertecknade,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om inrättandet av ett speciallärarseminarium.

Stockholm den 26 januari 1960

Annie Wallentheim

Bengt Elmgren

Gustaf Fahlander

Ingeborg Carlqvist

Lars Lindahl